

REZOLUȚIA
Conferinței Internaționale Științifico-Practice
”CREȘTEREA ECONOMICĂ ÎN CONDIȚIILE GLOBALIZĂRII”,
12-13 octombrie 2022

La 12 octombrie 2022, sub egida Institutului Național de Cercetări Economice, și-a deschis lucrările cea de-a XVI-a ediție a Conferinței Internaționale Științifico-Practice ”CREȘTEREA ECONOMICĂ ÎN CONDIȚIILE GLOBALIZĂRII”. La Conferință au participat reprezentanți ai mediului academic și universitar din țară și de peste hotare, reprezentanți ai businessului și factorilor de decizie, experți dar și un număr mare de tineri cercetători. Lucrările conferinței s-au desfășurat la 12-13 octombrie, întrunind pentru dezbateri și schimb de opinii circa 150 de persoane din Republica Moldova, România, Ucraina, Belarus, Italia, Polonia, Estonia, Turcia, Azerbaidjan și Bulgaria. În cadrul ședinței plenare și în sesiunile tematice au fost prezentate și discutate 115 rapoarte.

Participanții la conferință au discutat subiecte de interes major pentru dezvoltarea economică, socială și demografică a Republicii Moldova și țărilor din regiune, abordate din perspectivă teoretică și practică. Printre cele mai importante subiecte au fost următoarele:

principalii indicatori macroeconomici, criza energetică și creșterea vertiginoasă a prețurilor la bunuri și servicii, incertitudini și riscuri cauzate de războiul ruso-ucrainean, precum și de consecințele pandemiei Covid-19, secetei etc.;

asigurarea securității alimentare în contextul crizelor actuale, eficiența producției agricole, comerțul cu produse agroalimentare pe piețele internaționale, agricultura ecologică, analize sectoriale dedicate proprietăților solurilor, sectorului de caprine, creșterea cireșelor și a ciupercilor, piața de carne și lapte, analiza pieței cerealelor și a sectorului vitivinicol, rolul fermelor mici în sectorul agricol, rolul schemelor de calitate și percepția consumatorilor, precum și abordarea problemelor legate de învățământul superior agricol;

modelele noi de dezvoltare a businessului și promovarea economiei circulare, constrângerile și rezultatele obținute în parcursul spre dezvoltarea durabilă. A fost accentuat rolul determinant al digitalizării, prioritățile sociale și economice, riscurile, dar și avantajele acestui proces;

necesitatea adaptării societăților la schimbările demografice, în special la îmbătrânirea populației, prin ajustarea politicilor economice și sociale pentru a sprijini cetățenii și comunitățile în vederea atenuării efectelor negative ale acestor schimbări. S-a accentuat importanța asigurării solidarității intergeneraționale, creării condițiilor favorabile pentru valorificarea potențialului uman al tuturor generațiilor;

direcțiile prioritare de dezvoltare a Republicii Moldova întru realizarea angajamentelor asumate de țara noastră în calitate de țară candidat pentru aderarea la UE, politicile de redresare și reziliență;

perspectivele continuării cooperării între institutele de cercetare, elaborării unor proiecte comune orientate spre soluționarea problemelor stringente ale societății și generarea de progres economic și social.

S-a constatat că:

Reziliența economică înseamnă nu doar redresare, ci și o remodelare a echilibrelor, o „nouă normalitate”. Riscurile și vulnerabilitățile redresării economice post-criză nu sunt corelate cu reziliența socială și dezvoltarea durabilă. Politicile de sprijin sunt necesare, dar ar trebui să fie ajustate la nivel local. Implementarea parțială a acestora sau ineficacitatea măsurilor de ajustare au efecte divergente/defavorabile asupra alocării resurselor naționale și a capitalului uman.

Implementarea metodologiei Conturilor Naționale de Transfer înregistrează un deficit al ciclului economic de viață semnificativ, când veniturile populației nu acoperă consumul, acest fenomen fiind determinat de cererea scăzută pentru forța de muncă și subvalorificarea potențialului uman. Consumul fiind asigurat prin transferurile intergeneraționale. Din cauza salariilor mici, locurile vacante nu sunt valorificate, iar populația continuă să se orienteze spre migrație, fie temporară sau de lungă durată. Această situație periclitează perspectivele evoluției economiei, sursele de formare a PIB-ului și distribuția acestuia.

În ultimele două decenii și, în particular, evenimentele recente – pandemia Covid-19 și conflictul militar dintre Federația Rusă și Ucraina, au scos în evidență diverse vulnerabilități ale economiilor naționale și regionale, care se proliferază, iar guvernele sunt în situația să-și revizuiască modelele de dezvoltare pentru a-și revigora economiile și a le face mai rezistente la șocuri. Competitivitatea, în aceste condiții, rămâne a fi unul dintre elementele-cheie, care trebuie să stea la baza strategiilor guvernelor, în special, dar și ale companiilor, în particular, de relansare și de dezvoltare atât pe termen scurt, cât și pe termen lung.

Spre deosebire de perioadele precedente, în prezent agricultura Republicii Moldova este supusă unor riscuri concomitente și destul de pronunțate: pandemice, climatice și economice, inclusiv riscurilor, provocate de starea de război în Ucraina. Și țările analizate în cadrul rapoartelor prezentate, la fel, se confruntă cu o serie de provocări de ordin economic, climateric, economic și financiar.

Modelele aplicate în economia circulară, colectarea deșeurilor în condițiile economiei circulare, utilizarea durabilă a resurselor naturale și impactul asupra mediului urmează să fie evaluate și implementate în practică cât mai rapid, iar rolul științei și al cercetătorilor constă în facilitarea acestei tranziții prin asigurarea informațională, prin consultații și acțiuni de educație și conștientizare a acestui lucru de către toți actorii implicați în construcția acestui nou model de economie, începând de la populație, autorități locale, comunitatea educațională și civilă și terminând cu mediul de afaceri.

Digitalizarea reprezintă un instrument indispensabil al modelului economiei circulare, de aceea participanții au atras o atenție deosebită riscurilor acesteia, precum și gestiunii lor, oportunităților și avantajelor digitalizării. Totodată, au fost menționate și unele aspecte ce țin de inegalitățile sociale care pot fi generate de digitalizare.

Prezentările și dezbaterile în domeniul financiar s-au extins asupra tuturor componentelor acestuia: monetară, bugetar-fiscală, investiții, finanțe verzi. Astfel a avut loc o convergență de opinii și repere fundamentale privind tendințele, politicile și practicile relevante, dar și soluțiile concrete de depășire a barierelor identificate. Un subiect actual și provocator pus în dezbatere a fost fenomenul privind ”fuga capitalului” alias ”fenomenul fluxurilor financiare ilicite”. S-a accentuat necesitatea identificării acestor fluxuri, analizei cadrului internațional și implementării bunelor practici pentru

Republica Moldova, având drept scop combaterea și recuperarea fluxurilor financiare ilicite, recomandarea soluțiilor de diminuare a impactului asupra bugetului de stat.

Cu referire la situația demografică s-a constatat că declinul populației Republicii Moldova este cauzat în mare parte de problema migrației, care este stringentă din mai multe considerente: contextul care influențează intențiile migraționale; impactul asupra copiilor ai căror părinți se află la muncă în afara țării; provocările cu care se confruntă migranții în țările de destinație și consecințele asupra securității naționale.

Modificările în structura pe vârste a populației influențează formarea și redistribuirea resurselor naționale. Populația îmbătrânește, povara asupra populației active este tot mai mare, iar deficitul economic al ciclului de viață la grupele de vârstă (pre)pensionară crește semnificativ.

Politicile privind concediul paternal au implicații pozitive asupra bunăstării copilului și a părinților, însă în implementarea acestora survin o serie de dificultăți: informarea precară a părinților privind dreptul la concediu paternal; lipsa încurajării și discriminarea din partea angajatorilor; constrângeri legate de timp și circumstanțe la locul de muncă (deficitul forței de muncă); neglijarea unor circumstanțe specifice (naștere prematură, dizabilitate sau starea de sănătate a mamei sau a copilului; dependența de venituri complementare locului de muncă)

Analiza fenomenului mortalității a evidențiat menținerea unui nivel ridicat al deceselor în rândul populației adulte din cauza bolilor netransmisibile (bolile cardiovasculare, neoplasme), precum și a cirozelor hepatice, pneumoniilor. În funcție de mediul de reședință s-a constatat că, indiferent de cauză, mortalitatea este constant mai mică în rândul populației urbane decât în al celei rurale. Totuși, criza socioeconomică din anii 1990 și pandemia de COVID-19 au afectat mai mult rata de mortalitate în mediul urban.

În scopul soluționării problemelor expuse mai sus, participanții la conferință au formulat sugestii și recomandări cu scopul de a remedia situația în diverse domenii, a ajusta politicile economice, sociale și demografice în condițiile vulnerabilităților interne și riscurilor externe, după cum urmează:

1. Îmbunătățirea activității antreprenoriale și creșterea competitivității întreprinderilor:

- Asocierea întreprinderilor în clustere, reieșind din necesitatea stringentă de creștere a competitivității întreprinderilor și regiunilor în Republica Moldova. Propunerea unui model teoretic de evaluare a competitivității managementului clusterelor, dezvoltarea clusterelor reprezentând un parametru important al gradului de complexitate a afacerilor și un factor determinant al activității inovaționale.
- Adoptarea noilor standarde în dezvoltarea capitalului uman în industria extractivă și petrolieră în vederea sporirii rezilienței țărilor la criza energetică, cauzată de războiul dintre Federația Rusă și Ucraina, dar și a necesității realizării tranziției la economia verde.
- Consolidarea cercetărilor și a competențelor factorilor de decizie în domeniul îmbunătățirii gestiunii riscurilor la nivel micro- și macroeconomic, asociate volatilității comerțului exterior pe timp de crize – comerțul exterior fiind unul dintre principalele canale de transmisie a șocurilor externe;

- Sporirea eficienței asistenței externe, oferită de către UE Republicii Moldova pentru a răspunde diverselor provocări critice în procesul de dezvoltare, ce determină reziliența țării la șocurile interne și externe, produse de criza economică, pandemia Covid-19 și războiul dintre Federația Rusă și Ucraina.
- Dezvoltarea și consolidarea cooperării științifice și tehnice internaționale pentru a depăși actualele crize economice și umanitare globale prin schimbul de experiență, organizarea comună a evenimentelor publice, utilizarea infrastructurii și a resurselor informaționale și analitice.

2. Dezvoltarea durabilă și sporirea rezilienței sectorului agroalimentar

- Aplicarea principiilor dezvoltării durabile și ale economiei circulare în parteneriat dintre zonele urbane și cele rurale. Se impune elaborarea stringentă a unui document oficial privitor la economia circulară în R. Moldova.
- Promovarea unui nou parcurs de dezvoltare pentru regiunile rurale, și anume prin implementarea soluțiilor inovatoare pentru a îmbunătăți rezistența, a valorifica punctele forte și oportunitățile locale. Acestea se bazează pe o abordare participativă pentru a-și dezvolta și implementa strategiile, pentru a-și îmbunătăți condițiile economice, sociale și de mediu, în special prin promovarea soluțiilor oferite de tehnologiile digitale și modelele de afaceri circulare.
- Identificarea fluxurilor financiare ilicite, analiza cadrului internațional și național în domeniu, implementarea celor mai bune practici în combaterea acestui fenomen în Republica Moldova, aplicarea metodelor moderne de recuperare a fluxurilor ilicite pentru reducerea impactului asupra bugetului de stat.
- Luarea în considerație a faptului că sursa cea mai importantă de asigurare a securității alimentare a Republicii Moldova este agricultura autohtonă. Este necesar de a întreprinde măsuri urgente și eficiente de sporire a capacităților de producție în sectorul agrar, precum și de a majora rezervele de stat de produse agricole, în primul rând – de grâu, orz, porumb etc.
- Stabilirea a cel puțin trei niveluri de responsabilitate privind asigurarea securității alimentare a populației țării, inclusiv a păturilor social vulnerabile: primul nivel – familia, gospodăria casnică; al doilea nivel – organele de administrare publică locală (primării și raioane); al treilea nivel – organele corespunzătoare de stat (rezervele de stat).
- Continuarea procesului de diversificare a producției agricole în baza aplicării tehnologiilor, soiurilor de plante și/sau raselor de animale productive, rezistente la secete, boli, vătămători și alte fenomene de risc.
- Sporirea sprijinului oferit micilor fermieri și tinerilor antreprenori care dezvoltă afaceri agricole. Un sprijin sporit cu destinație specială trebuie să fie acordat producătorilor antrenați în agricultura ecologică.

3. O abordare complexă în promovarea politicilor sociale și demografice :

- Utilizarea de subvenții salariale în scopul reducerii riscurilor de sărăcie în rândul păturilor vulnerabile ale populației. Dezvoltarea infrastructurii sociale și a măsurilor de incluziune socială inteligentă pentru persoanele cu dizabilități și pensionari.
- Aplicarea sustenabilă a digitalizării în scopul transformării pieței muncii în contextul dezechilibrelor sociale și economice, a problemelor ecologice și a polarizării grupurilor sociale. Implementarea structurilor de economie socială prin dezvoltarea întreprinderilor sociale și valorificarea potențialului grupurilor vulnerabile ale populației.
- Implementarea politicilor inteligente de atenuare a consecințelor negative ale declinului demografic și îmbătrânirii populației care au ajuns la proporții mari și sunt inevitabile în deceniile viitoare. Perfecționarea politicilor privind îmbătrânirea activă și dezvoltarea unui sistem de sprijin rezilient pentru perioada de după pensionare, adaptat la specificul grupului de vârstă și necesităților acestuia.
- Intensificarea politicilor de reducere a mortalității cu accent pe creșterea accesibilității serviciilor medicale de calitate pentru toată populația, în special pentru cea din mediul rural, promovarea modului de viață sănătos și prevenirea comportamentului cu risc pentru sănătate.
- Focusarea politicilor sociale pe întreruperea ciclurilor de dezavantaje între generații și prevenirea perpetuării unei categorii de populație auto-replicabile și reproducerii sărăciei prin creșterea nivelului de trai al familiilor cu copii, optimizarea și modernizarea procesului educațional etc.
- Dezvoltarea echipelor multidisciplinare de cercetare, asigurarea caracterului sistemic și periodic al studiilor, aplicarea metodelor complexe precum Conturile Naționale de Transfer, previziunea socioeconomică, studiile longitudinale și proiecțiile demografice, în scopul identificării riscurilor pe termen lung, elaborării și implementării programelor sociale.